

ՆԱԽԲԵՐԱԿԱՆ ԽԱՆԻՔԻՔ

Կոստանդնուպոլիս, 26 Մայիս:

Սերկիայի վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ աս երկիրը կատարեալ խողալով թեան մէջ է, ու պատ- լաստութիւն կը տեսնուի նոր իշխան մը ընտրելու համար. կըսեն նաեւ թէ եկող ամսու սկիզբները ան- շուշտ աս ընտրութիւնը պիտի ըլլայ:

—Ս. Վ. Լանդիլի որ մօտեցաւ Երուսաղէմէ դադող ի- րան հիւսիսային անաւանեցաւ, անցած կիրակի հա- սաւ աս մայրաքաղաքը. աս պաշտօնատէրը քիչ մը ատեն հոս կենալէն ետեւ Երուսաղէմ պիտի երթայ իրեն յանձնուած պաշտօնը վարելու:

—Ս. Վ. Լեյքէն զօրապետը երեկ մեկնեցաւ ասկէց Սերկիայ երթալու համար. ուր տեղ քանի մը օր պիտի կենայ, կըսեն, ու ետքը Բեդրպուրկ անցնի:

30 Մայիս:

Լեյքէն հինգշաբթի օր՝ արտաքին գործոց պաշ- տօնատարի փոխանորդ Ս. Վ. Լեյքէնէ կ'ֆէն- տիին ամառանոցը երկար խորհուրդ մը եղաւ, ուր տեղ գտնուեցան նաեւ Լեյքէնի և Սաւաիայի գե- ւապանները: Կը հաստատեն թէ պարսից վէճին վրայօք էր աս խորհուրդը:

Ս. Վ. Լեյքէն. Սարիմ Էֆենտին ալ հոն գտնուեցաւ. Ս. Բարձրութիւն Եպարքոսէն հրաւիրուած ըլլա- լով:

—Ս. Վ. Լեյքէն. Բիֆթա վաշան արտաքին գործոց պաշտօնատարը մօտ օրերու Պոլիս կը հասնի կըսեն:

—Ս. Վ. Լեյքէն. Սեյիտ վաշայի առողջութեան վի-

ճակը օր ըստ օրէ աղէկանալով՝ բոլորովն ազատ է հիմակ վտանգէ, ինչպէս որ բժիշկները կը հաստա- տեն:

—Ս. Վ. Լեյքէն. Կամիք վաշան կըստատուի մօտեցաւ. Բեդրպուրկ անցընելուն քննութիւնը աս պաշտօ- նատարին յանձնուած ըլլալով, Ս. Բարձր բան մը որոշելու չէ անոնց վրայօք ինչպէս ճիշդ տեղեկու- թիւն մը չընդունի յիշեալ պաշտօնատարէն:

—Ս. Բարձր Երուսաղէմէ Բարձրութիւն Լեյքէնը իշխանը Բարձրութիւն, աս իրեքշաբթի կը ընդունէ իր քարանդինան: Ս. Բարձր շատ պատիւ ու մեծա- լանք ցուցուց արքայազուն իշխանին, ու քանի մը աստիճանաւոր զինուորներ անոր հրամանին յանձնեց. Ս. Բարձր Երուսաղէմէն ալ արքայական պալա- տէն խոհարար (աշխ) մը խրկեց անոր: Պէյ օղլուի մէջ յատուկ բնակարան մը պատրաստել տրուաւ Բարձրութիւն գեապանը, Ս. Բարձրութեանը համար:

ԱՐՏԱՔԱՆ ԽԱՆԻՔԻՔ

ԼԵՅԳՂԱՆ

Թայմը օրագրութիւնը Ս. Վ. Լանկընէի շինմա- չինի մէջ ունեցած պաշտօնին վրայօք գրելով, չի կարծէր թէ գաղղիացոց կառավարութիւնը կարող ըլլայ հաղորդակցութիւն մը հաստատել աս երկրիս հետ:

«Գաղղիա ամենեւին առուուողը մը չընէր, կըսէ, շինմաչինի հետ: Իր բնակիչները այնքան հաճու- թիւն չեն ցուցուներ չինացոց ապրանքներուն: Լ-

նանկ է նէ ինչո՞ւ համար կընախանձին մեղի որ եր- կար ժամանակէ ի վեր մեծ առուուողը կընենք աս երկրին հետ ու անկէց չափազանց թէյ (չայ) ծա- խու կ'առնենք. ինչու որ թէյը՝ ուրիշ աղագոց պէս չափազանց ծախք սիրելը ցըցունելու համար չէ, հապա հարկաւոր բան մըն է մեղի: Լեյքէն կընմանի ցամաք երկրի մէջ եղած տէրութեան մը նաւատորմի պատրաստելուն որ միտքը դրեր է ճամ- բորդութիւն ընել նոր տեղեր գտնելու համար:

«Մենք չենք ուզեր ոչ մենավաճառութիւն և ոչ պաշտպանող դրութիւն մը (ուսուլ): Բայց յայտնի չէ՞ մի որ աշխարհիս մէջ կան քանի մը երկիրներ ու ընդ միայն անանկ ապրանքներ ծախու կ'առնեն որ իրենց մասնաւոր սովորութեանցը ու ախորժակին յարմարութիւն մը ունին: (Իրենակի համար. մեղմէ ուրիշ միջ կընար գտնել փօրղուկալ իր երկրի այն- քան զինիները ծախելու: Լեյքէն գաղղիացի բաղ- դատութիւն մը զենքը հոս շինմաչինէն Գաղղիա եկած ու Գաղղիայէն շինմաչին գացած ապրանք- ներուն, ու նոյն երկրէն Լեյքէն եկած ու հոն խրկուած ապրանքներուն մէջ:

«1841 ին շինմաչինէն Գաղղիա եկած բոլոր ապ- րանաց զինն էր 1,191,811 Ֆուանք, անոր մէջն է նաեւ 127,227 քիլոկրամ թէյն ալ: շինմաչին գա- ցածներունը՝ 61,045 Ֆուանք, կամ 2442 լիբրէ ըս- թէյն լիբրէ չափ:

«Վից տարի մէկըմէկու վրայ՝ պատերազմը չսկը- սած, Լեյքէնիցէն շինմաստան գացած ապրանքնե- րուն զինը՝ 700,000—1,300,000 լիբրէ սթէյնլին կը-

ՔԱՂԱՔԱՅԱՆ ՔԱՆԱԽՈՒՄԻ

Վենետիկի Միթիթարեան Միաբանութիւնը՝ Արշալոյս Արա- ռատեանին խորհրդէն անոր իրեն սեպտեմբեր ամիսը խորհրդարան- թեանը իրաւապէս փոխհանալով, հետեւեալ նամակը խորհրդէն է մեղի որ հրատարակէր. ուստի մենք ալ պարտ անձին համարե- ցանք ընդունել սիրով անոնց խնդիրը:

ՄԵԾԱՐԳՈՅ ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՄ

Հրամանքի գեղեցիկ Երշալոսին մեծ կատարելու- թիւն կը համարիմ որ աղգասէր հոգւովը պայծառ ու զուարթ օրեր կը դուշակէ մեր ազգին: Եսոր համար ու- թախակից եմ Հրամանքիդ և ամէն օրագիրդ կարգացող- ներուն, որ երբեմն երբեմն կենցաղագուտ ու խրախուսա- կան յօգուածներ կը հրատարակէք: Ես աս առթովս մեր Սենեակին Սիթիթարեան միաբանութեան կողմանէ ալ շնորհակալ կը ըլլամ որ մեր ընդ մեր ձեռք ճշմարտասի- րութեամբը գովեստով խօսեր էք մեր աղգասէր ջանքին վրայ: Բայց մէկ կողմանէ ալ ցաւակից կը ըլլամ հրա- մանքիդ, որ երբեմն հարկադրել էք այնպիսի յօգուած- ներ ալ տպելու, որ գուցէ դուք ալ չէք ասորժիր: Ես հա- ասանկէ, ուրիշ յօգուածներէն զատ, աս տար- ան Երշալոսիդ 121 թուին մէջ Ս. անունով ստորա-

գրած նամակը: Հրամանքդ ան յօգուածը տպելէդ ետքը թերեւ իրաւունք ունիս անոր վրայօք դատողութիւն ընել չուզելու. իսկ ես ակամայ կամք իմ դատողու- թիւնս որ ընեմ անոր վրայ՝ յօսեմ որ անհաճոյ բան ըրած չեմ երեւնար հրամանքիդ, կամ ճշմարտասէր կար- դացողին, գուցէ նոյն յօգուածը գրող պարոնին ալ:

Երդ իմ կարծիքս աս է թէ ան Ս. պարոնին գրուած- քը՝ թէպէտ աղգասիրութեանէն առաջ եկած կերեւայ, բայց ինձի ճշմարիտ ու անկողմասէր ու սրբազան աղգասիրու- թենէ չերեւար, որուն որ փափաք կը ցուցնէ ատ պա- րոնը, ու անով ինքզինքը ըստաւորեալ դարու մարդկանց մէկը կը կարծէ: Իրաւցընէ, ան յօգուածը վեր ի վերանց կարգացողը կըսէ թէ ինչ աղգասէր անձ է եղեր աս Ս. պարոնը որ (սմանեան պատմութեան մէկ պակտութիւնն ալ այնպէս աչքին զարկած չէ, ինչպէս մէկ քանի հայ- աղգաներուն անոր մէջ չյիշուիլը: Բայց ո՞ր ատ գիրքը ծայրէ ծայր կարգացեր է, կըտեսնայ որ ամենեւին ան- հիմն է ան մեղադրանքը, որովհետեւ ան գրքին հեղինակը հարկաւոր տեղուանք ամենեւին զանց չէ ըրած Հայոց աղգին (սմանեան տէրութեան մէջ հանդիպած երեւելի զիպուածները պատմելու, կամ տէրութեան մէջ անուանի եղած Հայերը յիշելու. օրինակի համար՝ Եպրոյ չէլէ- պին՝ աղգասէր անձականով (հատոր ք, երես 47). ակնեցի

Երշալոս պարոն զանազան գովեստներով (երես 272, 273). Երշալոս սինին՝ երես քաջ օրհականներով (երես 173), Հաճիտատ Երաքել աղան (երես 410), Սու- ռատեան (երես 411). Կոստանդնուպոլսոյ Հայոց պատ- իրարգութեան սկիզբը (հատոր 2, երես 167): Երբեմն Հայոց քաջութիւնը և անցքը (երես 197), և՛: Ես յի- շատակութիւնները կարծեմ թէ բաւական նշան պիտի համարուէին հեղինակին աղգասիրութեանը: Մանա- ւանդ որ մեր աղգին մէջ թէ որ մէկը աղգասէր չըլլայ, ուրիշ կողմանէ և ոչ տող մը բան գրելու յորդոր կայ ի- րեն. ոչ ժամանակաւոր շահ, և ոչ անուան փառք. որ ուրիշ աղգաց մէջ ասոնք մեծ պատճառ են մատենագիր- ներու շատնալուն: Ես սակայն մեր բանագատը՝ կողմնա- սիրութեան նշաններ տալովը, չուզեր աս բաներս ծանչ- նալ:

Երբ զարմանալի տրամաբանութեամբ մը Ս. Ս. ա- նունով պարոնին կըմեղադրէ թէ որովհետեւ գուն Երշա- լոսին 116 թուին մէջ յորդորանք խօսեցար, կըսէ, հայ- երէնը մեր աղգին մէջ ծաղկեցընելու վրայ, կըստաւորեմ խօսելու (կըսէ) նաեւ աղգի մը կատարեալ ամբողջութիւնը պահպանող գերագոյն ու սրբազան կապին վրայօք. . . Ո՞չ չի գիտեր թէ ատ ըսած կապը ո՞րն է, և թէ ան կապին վրայօք ո՞րչափ գրուածքներ եղած են մեր աղգին մէջ:

Հասնէր: Ինկէյ բերած Թէյին, մետաքսեղէններուն ու ուրիշ ապրանքաց գին կտրէր էին 3,147,481 լիւրէ սթէյն: 1837 ու 1838 տարիները Ինկէյի մէջ ծախսած Թէյը 3 միլիոն սթէյնէն շատ պակաս է:

«Չինացիք» եւրոպական աղբերը կը ճանչնան միայն իրենց առևտրական գործառնութիւններէն. ուստի չենք գիտեր Թէյ Վալլիայի դեսպանը ինչ պէս իրենց Թաղաւորին իշխանութիւնը պիտի ցուցնէ չինաց նաւահանգիստներուն մէջ, ինքք՝ որ ամենեւին առևտուրի կողմանէ պէտք եղած մեծ համբաւը չունի, ու իր հետն ալ շրջանաւերու նաւատորմիդ մը չկայ պատերազմի համար զինուորած: Իստեցմէ՛ի զատ՝ ուրիշ պատճառ մըն ալ կայ որ ամենեւին յայտ մը չի տար Թէյ Վ. Իսկընէ իր պաշտօնը գլուխ տանելու է: Ի խակաւոր իշխանութիւն ունեցող պաշտօնատար մը ընդհանրապէս իր պաշտօնը գործքի կը դնէ Թաղաւորին պալատին մէջ, որու քով յարգ ունի: Ըրդ ինչպէս հիմայ Չինաց կայսրը ամենեւին հաճութիւն մը չի ցուցուց իր պալատը գացող դեսպաններուն վրայ, ու ամենեւին չեղևոր որ փէքինի ընկերութեանը մէջ մտցունէ անանկ անձինք, որ շատ ժամանակ չէ տակնուվրայ ըրին իր տէրութիւնը: Հիւրուի մենք ապառութիւն առինք առևտուր ընելու Չինացիներէ քանի մը նաւահանգիստներու մէջ, ու Չինաց կառավարութիւնը իմաստութեամբ մտածեց որ անպիտան վաճառականներուն ու նաւատորմներուն մէջ բարեկարգութիւնը հաստատ պահելու համար մի միայն միջոցը իրենց աղբէն հիւստիտոսի մը կառավարութեանը տակ դաննք դնելով կը լըսայ. բայց Վ. Է. փողին ճէրը լիակատար իշխանութիւն ունեցող պաշտօնատար չի սեպել: Իշխանութիւն ստացելու էր անիկա զինուորական գործքերը կառավարելու ու խողալութեան դաշինք մը հաստատելու. սակայն Չինաց կայսրը չի թողուց մեզի իր քովը լիակատար իշխանութիւն ունեցող պաշտօնատար մը դնելու: Թէպէտ՝ առ երեսէն շատ մեծ վնասներ կրեց, ու մենք գիտենք որ սըր Էնրիք փողին ճէր շատ խելացիութիւն ցուցուց առ բանիս վրայ:

Ուրեմն ի՞նչ պարտականութիւն ունէր Վ. Է. անունով պարոնը օրացրի մէջ առ ծանր նիւթին վրայ ալ խօսելու: Բայց Վ. պարոնը անով ալ գոհ չըլլար. Էրզրոստոսի կըսէ նաև (սմանեան պատմութեան հեղինակին վրայ քիչ ազգասիրութիւն տեսնալու, ու ան գիրքը կը բռնէ քրտած է ըսելով վար զարնելու: Էս ծուռ հետեանքէն մէկէն՝ ի մէկ կիմացուի որ չէ Թէյ ազգասիրութիւն է Վ. պարոնին ըրածը, հապա կողմնասիրութիւն, որ ոչ երբեք օգտակար կրնայ ըլլալ աղբի մը. և մանաւանդ մեր աղբին որ ասոր համար բաւական փնտնանքու հանգիպել է. երանի՜ Թէյ հիմակ ալ ազատ ըլլար բոլորովին այսպիսի փնտնանքէն: Իսկ Թէյ առ կողմնասիրութիւնն է որ Վ. պարոնին գրել տուեր է ան խօսքերը Վ. Է. անունով պարոնին գէմ, ես չեմ ուզեր ցուցնել. ան ազգասիրական յօդուածը նորէն կարգաւ ուղղող մէկէն կը հասկընայ:

Կըմեղադրէ Վ. պարոնը (սմանեան պատմութեան հեղինակին Թէյ ինչո՞ւ համար 1828 ին անգրքը երկարօրէն կը գրէ, ու 1820 ին Կոստանդնուպոլս մեր աղբին մէջ եղած երեւելի անցքը չի գրէր: Էս մեղադրութիւնն ալ կողմնասիրութեան առաջ եկած ըլլալը գիտնալով՝ պատասխան տալը հարկաւոր էր. բայց մենք գոնէ կարգացողին միտքը բժշկելու համար ըսենք: Ինչ 1820 ին անգրքը չի գրել՝ (սմանեան պատմութեան հեղինակին ոչ միայն

հաստատ կենալով: Էնրիք Թէյ որ ասոր համար բան մը չի շահեցանք նէ մենք, անանկ ալ մեր զինուորական յաջողութիւնները ու Չինացիներէ հետ ունեցած առևտրական հաղորդակցութիւններն ալ ամենեւին յայտնի ըլլալով՝ չենք գիտեր Թէյ ինչպէս կուգէ Վ. Իսկընէ որ իր հետը վարւին: Ինիկա ոչ աստիճանը ունի և ոչ պատւանունը որ կարող ըլլայ արտաքին կարգի դեսպանի մը ունեցած փառքովը Չինի մէջ ներկայանալ. մէյ մըն ալ որ Վալլիայի առ երկրին հետ ունեցած հաղորդութիւնը ամենեւին հարկաւորութիւն չունի դեսպանի մը միջնորդութեանը: Ուրեմն կը կարծենք որ Պարսկաստանի մէջ եղած գաղղիայի վերջին դեսպանին պէս Վ. Իսկընէի պաշտօնն ալ քաղաքականութեան վրաստանք մը պիտի սեպէր. . . . :

Եւ ինչպիսիան հեռագրութիւնը որ երկրթէ ճամբաներուն համար հաստատուեցաւ, խիստ տարածուած է հիմակ Միւս Իսթիտանիայի մէջ, ու շատ չէր Թար որ պիտո երկար երկրթէ ճամբաներուն գիծը մանրեղէնըրդի (սանիէ) մը մէջ, կարեւոր լուրեր կուտայ Ինկէյի մէկ ծայրէն մէկուր: Էս կիրպ հեռագրութիւն մը արդէն հաստատուած է Ունիսոն որ մէկ մանրեղէնըրդի մէջ 192,576 քիլոմէթր հեռու տեղ լուր կուտայ:

ՌՈՒՍԻԱՍԻՆ

Էս երկրի զօրապետները իշխանութիւն ունէին ինչպէս հիմայ որ իրենց հրամանին տակը եղած զինուորներէն յանդուրը, խարաղանի հարուածներով կամ քնուգով կը պատժէին: Բայց առ սովորութեանէն առաջ եկած անկարգութիւնները խափանելու համար, Կորնի Վ. հափառութիւն Կիկոդայս կայսրը՝ ծերակուտի ատենին խնդրանքը հրամայեց մասնաւոր հրովարտակով մը որ այսուհետեւ խարաղանի հարուած կամ քնուգ ըսած պատիժը չի տրուի զինուորներուն, ինչպէս որ պատերազմական ժողովը երկրին օրէնքներուն համեմատ ու սովորական

պակտութիւն չէ, այլ ճշմարիտ ազգասիրութեանը յայտնի նշան է: Վասն զի ինչ էր 1820 ին անգրք, եւ Թէյ ոչ մեր աղբին երկրեցական պատմութեանը վերաբերեալ խնդիր մը, որ անվայելուչ հետեանքներ ունենալուն համար մեր աղբին ամենեւին պատիւ մը չըրաւ: (սմանեան պատմութիւնը գրողը ինչ հարկ կար որ աղբին այսպիսի հին վերքերը նորոգէր հակառակ մեր սկզբանցը, որ միշտ վերքը պատելով կը ջանանք դարձան ընել: Դատ շատ բարեխիշտակ Չամեան Է. Միքայէլ վարդապետին Էսոյց պատմութեանը շարունակողին կենցալ որ ան 1820 ին պատմութիւնն ալ (որ ծայրէ՛ի ծայր տեղն է՝ տեղը դրած ունիք) ցուագին ոճով շարադրէ, ու Թէյ որ հարկ ըլլայ նէ՛ տպէ. (սմանցոց պատմութեանը մէջ ամենեւին հարկաւոր էր որ պատմէր: Իսկ 1828 ին անգրքը) (սմանեան տէրութեան մէջ իրականութեան մեծ գործողութիւն էր որ երեւելի փոփոխութիւններու ալ պատճառ եղաւ. վասն զի անով տէրութեան մէջ Էսոյցը դարձեցան մէկմէկու նեղութիւն տալէն որ հասարակաց օգտին կարենան աւելի աղէկ ուշ դնել: Ուրեմն հարկ էր որ 1828 ին պատմութիւնը գրուէր: Բայց ես չեմ գիտեր Թէյ ան պատմութիւնը պատմելու տալէն ալ մէկ աղբաւոր ու ճշմարտաւէր հեղինակ մը աւելի ինչ զգուշաւորութիւն կրնար ընել, որ (սմանեան

կերպով դատաստան չընէ ու չվճռէ յանդուրին արժանի ըլլալը նոյն պատշիժը ընդունելու:

Ս. Ռամսդէյ անունով տեղակալ (միլիտան) զօրապետը կարեւոր գիւտ մը հետեց. գողտտեան երկարականի գործըրով մը՝ ուսկից երկու հաղորդիչ մետաղէ Թէյ ինչպէս ջին տակը կը հասնին, պիտո խորունկ տեղերէն երկրթէ և ուրիշ մետաղէ բաներ կը հանէ, Թէյ և խիստ ծանր ըլլան: Հիշեալ զօրապետը Էսվո գետին վրայ իր գործըրով փորձ մը ըրաւ մօտեւոր որ շատ յաջողեցաւ: Վարքայի մը վրայ դրաւ մեքենան, ու քսան լուպէի մէջ նուաւ երկրթ մը հանեց ջրէն 6 գրկաչափ խոր տեղէ մը որ 30 փուտ ծանրութիւն ունէր, որուն երկրթէ շղթայ մըն ալ կապած էր 15 փուտ ծանրութեամբ. (3 1/2 փուտը մէկ խանթար է):

ՊԱՐՍԿԱՍԻՆ

Դէհրանի վերջին լուրերը կը հաստատեն Թէյ հիմակուհիայ (սմանեան ու Պարսից վէճին վրայօք եղած զոյցները բոլորովին գողտրէր են:

Հաճ ու իր վէպերը սաստիկ սրողորդ են, Է. ճիպ փաշայի խրկրէնուն պատճառը խմանալով. բայց հիմայ երկուքնին ալ անդրկացի ու ուստաց դեսպաններուն ճգած են առ գործքը վերջացնելու համար: Հաճի Միքայէլ Կոդայի կուգած վէպերը միշտ պատերազմի համար պատուր ատուութիւններ կը տեսնայ կըսեն, ու բողբոլութիւն թնդանթներ կը ձուլեն, ուրեմն միշտ ներկայ կը գտնուի առ բարձրագոյն պաշտօնատարը, խել մը թնդանթներ ալ Սիւլեյմանի խրկրէցան իր հրամանով:

Պէհման Միքայէլ իշխան Հաճին եղբայրը, որ Էրզրոպէսն գաւառը կը կառավարէ, Կասրէճ քաղաքը քանի մը գունդ հետեակ զօրք (հայա տաքէր) ժողովեց, բայց իր միտքը ան է որ շատ ժամանակէ՛ի վեր մնացած անոնց թոշակները վճարէ:

— Միւս տրուութեան մէջ է Վէպերը իր եղբորը մեռնելուն համար Կասրէճ քաղաքին մէջ: Կուտ վարութիւնը ասոր համար իրեք օր սուգ բռնեց:

պատմիչը ըրած չըլլայ:

Էս իրաւացի կը կարծուի Էրզրոպէ մեղադրանքը Թէյ ինչո՞ւ համար ան գրքին հեղինակը քանի մը համբաւոր հայկազուն անձանց անունները յիշած չէ, որք Ծամ. տէրութեան քաղաքական գործքերուն մէջ երեւելի հանդիսացան Կլէն Իրենց հաղապետ տաղանդներով ու գործունէութեամբ: Էս լեւելի իրաւացի կը ըսուի ըսի, վասն զի իր կողմնատէր մեղադրութեանը աղէկ պատրուակ գտելէ մեծահամբաւ Պօղոս պէյ ամիրային (սմ. պատմութեան մէջ չմիշտ էր: Բայց չէմ տածած Թէյ ան գրքին մէջ արգէն սուլդան Սահմանին բոլոր պատմութիւնը առ հարկի կարճ ընկած է. Էրզրոպոսի կուտակալն ալ հաղիւ Թէյ յիշուած և ասոր պատճառն ալ բաւական հասկըցուցեր է հեղինակը: Ուստի Պօղոս պէյին վրայ ալ մասնաւոր յիշատակութիւնը այնչափ անհաւան քաղաքական արժանի ու անծանօթ կատակածներու պատճառ. պէտք էր որ ըլլար Վ. պարոնին. այլ պէտք էր մտածէր Թէյ ոչ ան վնասան իշխանը կարօտ է (սմանեան պատմութիւնը յիշատակութեանը և ոչ մեր աղբը կամ ինքը՝ Վ. պարոնը առ պատմութեան մէջ կարգաւոր կարօտ է ան աղբասէր ամիրային գովեստը Դատ տարբեր է ան պահանջմունքը որ անհապաք ըսեմ լով կը յարէ մեր բանագաւոր. Կանապէս (կըսէ) հանգու

բայց վար գիներով . այսինքն Սոսոսիան 65 Փռանք յիսուն քիլոկրամը ու Վրթողաճը 60 Փռանք . Նիպրոսի վարնոյ ապրանք ևս ծախեցին 60 Փռանք հարուրին 12 վար իջեցունելով :

Հավրէն մայիս 14 թիւով կը գրեն : Լս շաբաթ միայն 2685 պալեա բամբակ եկաւ Լմերիգայէն , ու 4827 պալեա ծախեցաւ . ուստի քաղաքիս մէջը զանաւազ բամբակներուն թիւը օրէ օր քիչնալու վրայ է . հիմակուհիսայ հազիւ թէ 155,000 պալեայի չափ կայ : Լս օրվան արժողութիւնը Լմերիգայի բամբակաց համար 60 Փռանքէն պակաս է . Լզըր տեսակները այնքան չուզելի , այլ հասարակ ու վարնոյ ապրանքները միշտ զիւրաւաճառ են : Մարտիկայի մէջ ամէն տեսան բամբակներէն 1841 մայիս ամսըւն վերջը նոր թիւ միայն 23,974 պալեա կար . անցած տարի ևս մայիս 31 ին 33,974 պալեա կար ու աս տարի աս ամսըւն վերջը Լ . թ . միայն 18,288 պալեա կայ :

Մետաքս : Վրիչ գործառնութիւն եղաւ աս շաբաթ հետեւեալ գիներով , կէս քիլոկրամը (160 տիրհէմ) :

Պրուսայինը՝ երկան խալար՝	14 ½
Մէշուուր՝ ” ”	14 ½
Սէլէն՝ ” ”	17 ½
Պարսկաստանինը՝ ” ”	13 ½-16 ½
Պարսկաստանինը՝ ” ”	12 ½

ԼՖիօն : Թուլ է . Թէպէտե անցած շաբաթ 12 Փռանքի կէս քիլոկրամը ծախեցաւ , բայց աս շաբաթ աս գինով առնող չիկայ :

Սուսամ : Կուզելի ու գիները բարձրացան . 44 Փռանքի ծախեցաւ պատրաստ ապրանք հարուր քիլոկրամը :

Կտուաւտ : Լմանապէս կուզելի . աս օրվան տրծողութիւնը 25-26 Փռանք է հարուր քիլոկրամը որ է 85 օխոյ :

Թիֆլիս : Լիլէկ բանաւ լինողոյ տեսակ ապրանքը միշտ զիւրաւաճառ է 2 ½ Փռանքի կէս քիլոկրամը :

Լնասունի ոսկը : Լս շաբաթ 60,000 քիլոկրամի

Նունը աշխարհի մէջ մշտնջենաւորելու համար : Ետքը շնորհեալ բոլոր վորք Լիլայի բնակիչներուն ծախեցով ինչպէս կրնէ Պլինիոս հաւանական կարծեօք՝ թէ 200 տարին լինցաւ : Ասոր երկրայնութիւնը 425 ոտք էր , լայնութիւնն ալ 220 , և 227 սիւնեւոր վրայ շինված էր . ու ամէն մէկ սիւները որ թաղաւորները պարզեւ ըսած էին , շատ աղւոր ու հոյակապ շէնք ունէին , 60 օտք բարձրութեամբ : Մեծն Աղէքսանդր ըսաւ . եփեսայոց որ ամէն եղած և ուրիշ ընդլուծ ծախքը վճարէ ու իր անունը դրէ այս տաճարին վրայ , բայց եփեսայից յանձնառու չեղան ըսելով՝ թէ պէտքը չէ որ մէկ շատուած մէջ ուրիշ շատուածի տաճար շինէ : Այս տաճարին մէջը կը գտնուէր Աղէքսանդրի պատկերը որն որ Աղէքսան անանի պատկերհանր նկարեց , և անոր համար շատ մեծ վարձք ստաւ : Գործք առաքելոյն մէջ ըսված խօսքէն կիմացվի թէ եփեսայից շատ շատուածներ կը պաշտէին , բայց ետքը Պողոս առաքիւղ Քրիստոսական հաւատքը մտցուց հոն , ասոր համար Յովնանու յայտնութեան մէջ կը լինէր թէ 7 եկեղեցիներէն մէկն էր : Եփեսոսի մէջ կըլաւ նաեւ 431 ին երրորդ ընդհանրական սուրբ ժողովքը՝ Աեստորի դէմ , ու հիմակ Եփեսոսի առաջնորդը (ընդ) ունի երկրորդ արք եպիսկոպոսութեան աստիճանը ու իր կառավարութեանը տալիս ալ շատ եպիսկոպոսներ կան :

Հաս Երեւել մարդիկ ծնան Եփեսոս որոնց մէջն է նաեւ Աղէքսան անանի պատկերհանր : Եփեսոսից կը գործածէին նաեւ կախարչութեան արհեստը որոնցմով շատ զարմանալի բաներ կը շինէին :

Թարգմանեաց ի յոյն բնագրէ
Թաղաւոր Յ . Չանարզապէտեան
յալակերտաց վարժարանիս :

չափ ծախեցաւ 4 ½ Փռանքի , յիսուն քիլոկրամը : Կապաստակի մարթ : Վրիչ մը կուզելի . երկրորդ տեսակ ապրանքը 4-4 ½ Փռանքի ծախեցաւ մէկ քիլոկրամը (320 տիրհէմ) :

Գործառնութիւնի ձեթ : Կուզելի ու գիները բարձրացան . սրտորաստ ապրանքին գինը՝ 114 ½-115 ½ Փռանք է էքթօլիթրան (75 օխոն) :

ԻՒՆԻՒՆ

(Թրեւտ , 20 Մայիս) :

Բամբակ : Խիստ թուլ է ու հետեւեալ գիները անունով միայն են :

Սոսոսիան	20-21	Փիօրին
Քրթաղաճ	20-20 ½	”
Խոստապա	21-22	”
Կիպրոս	20-21 ½	”

Բուրդ : Կախաւ առնող ապակաս չէ . աս օրվան արժողութիւնը չի բանաւ Խղմիրու ապրանքին համար՝ 20-22 Փիօրին է խանթարը . լուսացածը՝ 36-38 :

Թիֆլիս : Լնդղոյ առաջին տեսակը՝ 100-105 Փիօրին կը ծախուի խանթարը . երկրորդ տեսակը՝ 85-90 . Լոլանտայի տեսակը՝ 65-68 . Թիպաղոյնը՝ 40-70 ըստ տեսակին :

Մետաքս : Պարսկաստանինը՝ 4 ½-5 Փիօրին Փռանքը զժողովրդական է :

Փալամուտ : Տանրհինգ օրվան մէջ 10 հազար խանթարի չափ ծախեցաւ հետեւեալ գիներով . հիմակուհիսայ ամէն տեսակներէն 44,500 խանթար անկաճառ ապրանք կայ

Լուսին տեսակը Խղմիրու՝	12-14 ½	Փիօրին
Երկրորդը՝	10-11 ½	”
Երրորդ կամ վարնոյը՝	7 ½-8 ½	”
Քարամանինը՝	6-6 ½	”

ԼՖիօն : Լըքեմն երբեմն կը ծախուի 5 ½-5 ¾ Փիօրին Փռանքը (180 տիրհէմ) :

Ղէհրի : Կանրաւաճառ է . աս օրվան արժողութիւնը նոր հունձի աղւոր ապրանքին համար՝ 70-75 Փիօրին է խանթարը . հինը՝ 35-40 Փիօրին . խիլիլիպ նոր հունձինը՝ 40-42 . ամէն տեսակներէն 6-700 խանթարի չափ կայ քաղաքիս մէջ :

Գխտոր : Բանաւած սև տեսակին արժողութիւնը՝ 27-28 Փիօրին է խանթարը . կանանչը՝ 19-20 . Ճերմակը՝ 22-25 . սև գխտորէն ի զատ ուրիշ տեսակները զժողովրդական են :

Սակամոնի : Թուլ է , ու հազիւ թէ 10-10 ½ Փիօրին կը ծախուի Փռանքը :

Մեղրամոմ : Հատ գալուն համար գիները քիչ մը իջան . քաղաքիս մէջը 1600 խանթարի չափ ապրանք կայ . Խղմիրու մեղրամոմը՝ 101-102 Փիօրին է խանթարը ուրիշ քաղաքներունը՝ 90-100 ըստ տեսակին :

Սուսամ : Թուլ է . ու 7000 սթարօ անվաճառ ապրանք կայ . աս օրվան գինը՝ 8-8 ½ Փիօրին է ըսթարօն :

Կտուաւտ : Լմանապէս չուզելի . 5 ½-6 Փիօրին սթարօն հազիւ թէ կը վաճառուի :

Ձէթ : Լինգ տասը օրէն ի վեր կուզելի ու 20-21 ½ Փիօրին օրնան զիւրաւաճառ է :

Ցորեն : Լնատուրինը՝ 2 ½-2 ¾ Փիօրին կը ծախուի սթարօն :

Տորոն : Կուզելի , ու միայն 150 պալեա ապրանք կայ . Պախրու տեսակին գինը՝ 26-27 Փիօրին է խանթարը ու Վայաճըքինը՝ 22 ½-23 :

Հին պրենձ : Միշտ զիւրաւաճառ է 48-50 Փիօրին խանթարը :

Եղան մորթ : Եղածը կուզելի ու 29 33 Փիօրին ըստ տեսակին կը ծախուի խանթարը :

ՏԱՃԻՆՈՅՍԵԼՆԵ

Օմրուհիս , 4 հունիս :

Լս շաբաթ քաղաքիս առուտուրներուն վրայօք նոր տեղեկութիւններ չունինք տալու . որովհետեւ նշանակելու արժանի փոփոխութիւն մը չեղաւ մեր ետքի թիւէն ի վեր :

ՓՈՒՍԵՆԵԿՈՒԹԻՒՆԻՐ

Կոստանդնուպօլիս , 26 Մայիս .

Լօնտրա	115 ½-115
Մարսիլիա	180-178 ½
Թրեւտ	470
Փարիզ	180
Լիվօրնօ	152

ՎՐԻՊԱԿ . Ն . Վսե . Ասիֆ փաշան , որու համար անցած շաբաթեան օրադրին մէջ լինիլ թէ Աղբանուպօլիս սիոսի խրկուի Ն . Վսե . Ուէշտ փաշային տեղը , արքայութեան ապէսին նախորդ նախաճանն է և ու թէ պարէլի պաշտօնապար , ինչպէս որ սխալմամբ զրամ էինք :

ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԱՐԽԱՏԵԼՆԵ . Ը () Երգերը

շաբաթը անգամ մը կը տըլվի :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 զուռուշ է կանիսիկ (փէշին) . ովոր ուղէ կրնայ ստորագրուիլ :

Խղմիր օրագրութեան տպարանը :

Պօլիս՝ Սալիե խանը Հապապեան Սարգիս աղային գրատունը :

Պուրսա՝ Քապաքճեան Սատմէոս ու Վրիգոր աղայից մաղաղան :

Լէքսանդրիա՝ Լըղաշեան Կարապետ աղային մաղաղան :

Կահիրէ՝ Լըղաշեանից մահատի Լէքսան աղային գրատունը :

Հոպպէ՝ Սրապիոնեան աղայ Հակօրին գրատունը :

Թրեւտ՝ Լըղաշեան Վրիգոր աղային գրատունը :

Լըղոու՝ Վաղաշեանից Տարութիւն աղային մաղաղան Լէն՝ Խոստապեան Վաղար աղային տունը :

Լաշ՝ Պըլքըլեան աղայ Էղբարց մաղաղան :

Պաղատ՝ Լնդղոյ առաջին թարգման աղայ Խաչիկին տունը :

Մարդուան՝ Լժտէրեան Պ . Սիմէոնի վաճառատունը :

Կարէթ՝ Հիւրմաղանեան Սարգանեանց աղայ Կալուստին վաճառատունը :

Թէհրան՝ Լաւրէլեանց Թադէոս Խանին բնակարանը :

Սպահան՝ Լմիրեանց աղայ Լմիրեանի վաճառատունը Պոմպա՝ յարգի պարոնաց Լըղանուր որդուց և ընկերաց վաճառատունը :

Կալիֆա՝ պարոն Փ . Լ . Վէրդեանին գրատունը : Մարտոս՝ պարոնաց Սէթ և ընկերաց վաճառատունը : Սինկափօր ու Պաղաւիա՝ յարգի պարոնաց Սէթ Էղբարց գրատունը :